

Bezruč?!



dpb DIVADLO
PETRA
BEZRUČE



**AUTOŘI JAN BALABÁN, IVAN MOTÝL / REŽIE MARTIN FRANTIŠÁK /
DRAMATURGIE MARTA LJUBKOVÁ / SCÉNA JAN ŠTĚPÁNEK /
KOSTÝMY ZUZANA PŘIDALOVÁ / HUDBA KAPELA MAGDON A VÝBĚR /
POHYBOVÁ SPOLUPRÁCE TEREZA CHYTILOVÁ /
SVĚTOVÁ PREMIÉRA 8. KVĚTNA 2009 V DIVADLE PETRA BEZRUČE**

**VLADIMÍR VAŠEK JAN VÁPENÍK / PETR BEZRUČ LUKÁŠ MELNÍK /
MARIE SYLVIE KRUPANSKÁ / MATKA MAGDONOVÁ aj. ZENA PRZEBINDOVÁ /
GERO aj. NORBERT LICHÝ / HUGO HAAS aj. JAN VLAS /
HORNÍK aj. TOMÁŠ KREJČÍ / RÁCHEL aj. MARCELA ČAPKOVÁ /
MARYČKA MAGDONOVÁ TEREZA VILIŠOVÁ / RADEGAST FILIP KAPUSTA /
PRVNÍ NACISTA MICHAL WEBER / DRUHÝ NACISTA JIŘÍ ZAHUTA /
KAPELA MAGDON JOHAN, MROŠ, AJFEL**

JAN BALABÁN (*1961)

Vystudoval obor čeština-angličtina na Filosofické fakultě University Palackého v Olomouci. Po ukončení studia pracoval jako technický překladatel ve Vítkovických železárnách, nyní se živí jak překladatel na volné noze (do češtiny převedl mimo jiné tituly H. P. Lovecrafta a T. Egeltona). Literárně debutoval povídkovou knihou *Středověk* (1995); následovalo *Boží lano* a *Prázdniny* (oboje 1998), román *Černý beran* (2000) a sbírka povídek *Kudy šel anděl*. Kniha *Možná, že odcházíme* (2004) byla vyhlášena Knihou roku v anketě Lidových novin a získala cenu Magnesia Litera 2005 a také nominaci na Státní cenu za literaturu. Balabán naposledy vydal soubor povídek *Jsme tady* (2006).



JAN BALABÁN

IVAN MOTÝL (*1967)

Absolvoval pedagogickou fakultu ostravské university, obor dějepis. Od poloviny devadesátých let novinář (publikoval v MF DNES, Lidových novinách, Českém rozhlasu i v regionálním tisku severovýchodní Moravy a Slezska). Kromě toho píše poesii, kterou vydává v literárních revue (*Weles*, *Obrácená strana měsíce*, *Protimluv* a *Rozrazil*). Je kurátor galerie Červený kostel v Hlučíně (s manželkou Elli), příležitostný recitátor (Česko jedna báseň, *Potulný dělník* atd) a – vlastními slovy – „amatérský historik a historický amatér, piják piva a starý žvanil.“



IVAN MOTÝL

MARTIN FRANTIŠÁK



VLADIMÍR VAŠEK (1867–1958)

Poštovní úředník. Pocházel z rodiny Antonína Vaška, slezského učitele, filologa a národního buditele (jako jeden z prvních odmítl uznat pravost rukopisů Královédvorského a Zelenohorského). Matka Marie rozená Brožková pocházela ze zámožné rodiny z Týnci nad Labem.

Vašek od roku 1881 začal studovat na brněnském gymnáziu, již během těchto let napsal první verše, které se však nezachovaly. Po ukončení gymnázia (prospěch se mu trvale zhoršoval) uvažoval o vstupu do kláštera. Nakonec se však rozhodl pro studium klasické filologie v **Praze**. Tam pobýval mezi lety 1885–1888, školu nedokončil (mezi jeho učitele patřili mj. **T. G. Masaryk, Josef Durdík, Jaroslav Goll, Otakar Hostinský**).

V roce 1888 se vrátil do **Brna**, situace jeho rodiny byla kritická. Jeho matka (otec zemřel na tuberkulózu roku 1880) se zadlužila, aby užívala pět **Vaškových** sourozenců. **Vašek** si proto musel hledat nějaké zaměstnání, avšak nejevil žádnou snahu, aby alespoň trochu pomohl matce. Žil v jakési apatii, ze které jej dokázal dostat jen alkohol, cigarety a první příležitostné výlety do okolí **Brna**. Pokoušel se psát prozaické črty a z této doby také pochází *Studie z Café Lustig*, která byla otištěna v časopise Švanda dudák roku 1889 pod pseudonymem **Ratibor Suk**. V tom samém roce začíná **Vladimír Vašek** pracovat na poště. Teprve v roce 1891 skládá úřednickou zkoušku, která mu zaručuje platový postup. Po ní je ihned přidělen na poštu v **Místku**, kde stráví léta 1891–1893.

Vašek je v malém městečku jako poštovní úředník automaticky místními přiřazen k „honoraci“. Dále pokračuje v nevázaném životě, avšak začíná si všímat velké lidské bídy **Frydecka**. Nejprve bydlí v osadě **Koloredov u Místku**, později u řezníka **Lyska** na **Ostravské ulici v Místku**. Začátkem roku 1892 se seznamuje s **Ondřejem Boleslavem Petrem** v hostinci manželů **Sagonových**. Zde vzniká osudové přátelství, které **Vaška** tolik poznamenalo. **O. B. Petr** byl učitel, divadelník a vlastenec. Oba psali verše,

spolu vyraželi na túry po kraji, kde **Petr** seznamoval **Vaška** s historií a problémy jednotlivých vesnic. Byl to právě vášnivý slezský vlastenec **O. B. Petr**, který obrátil **Vaškovu** pozornost k sociální a národnostní otázce **Slezska**. **O. B. Petr** seznámil **Vaška** také s **Maryčkou Sagonovou**. **Vašek** se nejprve zamiloval do ní a později do **Dody Bezručové**.

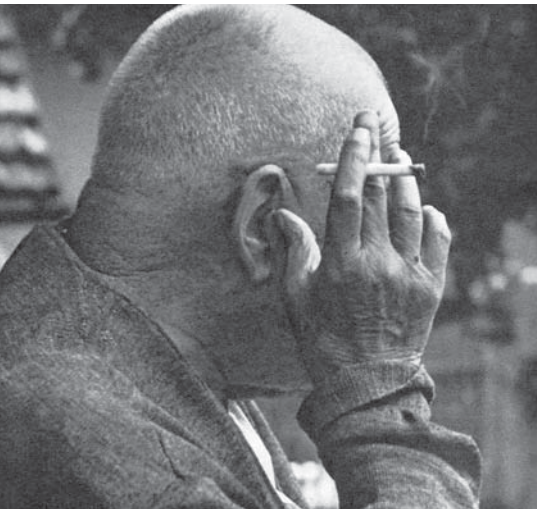
V roce 1893 spáchal **O. B. Petr** sebevraždu a **Vladimír Vašek** si podává žádost o přeložení do **Brna**, ta je kladně vyřízena a ještě v témže roce **Vašek** nastupuje na nádražní poštu v **Brně**.

V roce 1899 se rodí **Petr Bezruč**, pseudonym, pod nímž **Vašek** začal zasílat své básně **Janu Herbenovi** do časopisu Čas. **Herben** ihned poznal jejich kvalitu a tiskl je v beletristické příloze Času. Z první zásilky otiskl tři básně: *Den Palackého, Škaredý zjev a Jen jedenkrát*. Číslo však bylo konfiskováno rakouskou policií a cenzura pak dovolila uveřejnit pouze intimní lyrickou báseň *Jen jedenkrát*. Do roku 1904 pak **Vašek** zaslal celkem 74 básní v 39 zásilkách. Básně měly veliký ohlas (převážně kladný).

V roce 1903 vydal **Herben** 1. číslo Besed Času s podtitulem *Slezské číslo*. Za měsíc vyšla sbírka knižně v nákladu 3000 výtisků.

V roce 1909 vyšly **Bezručovy** básně poprvé pod názvem *Slezské písně* v grafické úpravě **Vojtěcha Preissiga**. V zápětí je **Vaškův** pseudonym odhalen a jeho pravá identita prozrazena.

V roce 1915 vychází v zahraničním odbojovém časopise L'Indépendance Tchèque básně oslavující ruská vojska a cara jako osvoboditele. Básně jsou podepsané iniciálami **P. B.**, které jsou veřejností okamžitě připisovány **Petru Bezručovi**. Jejich autorem však byl **Jan Grmela**, ostravský rodák a neúspěšný básník žijící v té době v **Paříži**. Když se básně objevily v **Čechách**, byl na **Vladimíra Vaška** vydán zatykač pro velezradu. Byl zatčen, vyslýchán a ještě v roce 1915 odvezen do posádkového vězení na **Hernalsergurtlu ve Vídni**, kde čekal na svůj proces u vojenského soudu. Policii se nepodařilo zajistit žádné důkazy a soud si nechal vypracovat posudek dvou literárních vědců (německého a českého). Nakonec rozhodl o jeho nevině.



VLADIMÍR VAŠEK

Roku 1916 vychází kvalitní překlad *Slezských písní* (Die schlesischen Lieder des Petr Bezruč) v **Lipsku** s předmluvou **Franze Werfela**. **Bezručovi** je přiznáno důležité místo v české literatuře.

Slezské písně vycházejí stále častěji a **Bezruč** se stává „národním“ básníkem. **Vašek** se však stahuje stále více do samoty. Utíká před veřejností a před jakýmikoliv ovacemi. Rád podniká túry po **Beskydech**. Masivní obdiv pokračuje i po druhé světové válce, kdy se **Petr Bezruč** stal emblémem komunistické ideologie. Hned roku 1945 získal titul národní umělec.

Závěr svého života prožívá ve městě **Kostelec na Hané**. Umírá v olomoucké nemocnici. Pohřben je v **Opavě**.



PETR BEZRUČ
Zdeňku Nejedlému k sedmdesátinám

**Máme dnes vzácného hosta
v tom turnaji v českém světě:
třicet chybí ještě do sta,
třicet let k vzdálené metě,
zdráv je nám, pane ministře,
všem k radosti proběhněte.**
(1948)





PETR BEZRUČ


Jen jedenkrát

**Jen jedenkráté kolem mne šla láska,
vlas černý pad jí k pasu,
a sladkým hlasem hovořila ke mně:**

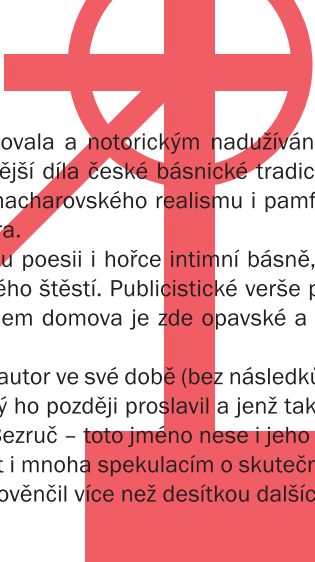
**„Vy dobrého jste srdce,
a s vámi bude šťastna každá žena“ –
a krátký plachý pohled,
jenž více řek než její sladká slova,
jež řekla sladkým tónem,
jak mluví se v mé vlasti u Těšína,
šel s její řečí! –**

**A já, jenž dávno vypil
až v hořké kvasnice života číši
a z knihy žití bílé vyrval listy,
já řekl drsným tónem,
tak jak mluví dav černých mužů hore
tam pod ostravskou plání:**

**Bez konce, slečno, s oným půjde štěstí,
jenž bude vaším mužem, -
však na strom zvadlý nepřipínám růži.
A já ji miloval a ona se mi vdala!
Tak můj krb vyhas, v srdce lehly stíny,
a smutek bez konce jde mojim žitím,
když vzpomenu si často,
že sladkým krokem kolem mne šla láska,
a já přirazil dveře svojí chaty,
a nikdy víc se mi nevrátí zpátky!**



SLEZSKÉ PÍSNĚ



Navzdory tomu, že *Slezské písně* zprofanovala a notorickým nadužíváním poničila komunistická propaganda, patří tato sbírka mezi nejvýraznější díla české básnické tradice. Autor v jednotlivých číslech vycházel z tradice symbolistické poesie, macharovského realismu i pamfletických útvarů anarchistické generace Fráni Šrámka a Františka Gellnera.

Ve sbírce najdeme revoltní společenskou poesii i hořce intimní básně, melancholické verše resignující na nerovný zápas i na naplnění osobního štěstí. Publicistické verše politické zase prozrazují sepětí s krajem a jeho životními poměry. Symbolem domova je zde opavské a těšínské Slezsko a území pod Beskydami.

Prudký a vášnivý výbuch revolty nemohl autor ve své době (bez následků) publikovat pod vlastním jménem. Proto se vybavil pseudonymem, který ho později proslavil a jenž také jako by navždy vymazal jeho vlastní jméno. Z Vaška se definitivně stal Bezruč – toto jméno nese i jeho hrob.

Falešná autorova identita dala vzniknout i mnoha spekulacím o skutečném původci básní, jež posiluje i fakt, že Vladimír Vašek (i když se za život ověnil více než desítkou dalších pseudonymů) už nikdy nepsal dílo stejné působivosti a síly.

Na místech, kde z bartovské harendy vypadl s rozbitou hlavou starý Magdon, tyčí se stavby nových hutí Klementa Gottwalda, na místech, kudy s hněvem chodila noha básníkova, vyrůstá nové socialistické město. Slovem: tam, kde před šedesáti lety viděl Petr Bezruč zmar a bídu, rozkvétá košatý strom života.

(Artur Závodský, k 85. narozeninám Petra Bezruče)

BESKYDY jsou pohoří nacházející se na severovýchodní Moravě v oblasti Valašsko, v jižním Polsku, na severním Slovensku v části Oravy. Beskydy jsou většinou zalesněné pohoří s oblými vrcholy, jen občas vystupují skály na povrch. Nejvyšším vrcholem je Babia hora (1725 m) ležící na hranici mezi Polskem a Slovenskem v oblasti Oravských a Żywieckých Beskyd. Obecně mají Beskydy ráz středohor prostoupených řadou brázdovitých a kotlinových sníženin.



LYSÁ HORA 1323 m. n. m., někdy přezdívána jako královna Moravskoslezských Beskyd, se nachází na katastrech obcí Ostravice, Krásná, Staré Hamry, Malenovice. Masiv Lysé hory je od dalších částí Moravskoslezských Beskyd oddělen hlubokými údolími Ostravice, Řečice a Mohelnice a je tvořen dominantním vrcholem Giguly (starý název obnovený Petrem Bezručem). Členitostí a rozložitostí tvoří samostatnou horskou skupinu se čtyřmi hlavními rozsochami a několika dalšími bočními hřebeny a hřebínky.

Převážnou část masivu zaujímají čtyři vegetační stupně – jedlobukový, smrkobukový, bukosmrkobukový a smrkový. Vrcholová holina, která leží už nad horní hranicí lesa, byla uměle vysázena kosodřevinou. Nachází se zde populace původního horského ekotypu beskydského smrku ztepilého a dalších dřevin: jedle bělokoré, javoru klenu, buku lesního a jilmu horského. Mezi hodnotné zástupce horských keřů patří meruzalka alpská, růže alpská, zimolez černý, které jinde téměř vymizely. V bylinném patře se vyskytují druhy charakteristické pro chladnou oblast a původní smrčiny, např. podbělice alpská, čípek objímavý, papratka alpská, bika lesní, brusinka obecná a typické karpatské kyčelnice žlaznatá či hořepník tolitový. Z mnoha zjištěných druhů obratlovců patří k nejvzácnějším a kriticky ohroženým druhům rys ostrovid, jeřábek lesní, čáp černý, strakapoud bělohřbetý kos horský a datlík tříprstý. Zaznamenaná jsou pozorování medvěda hnědého a vlka, do konce minulého století zde hnízdili orel skalní a orel křiklavý.

Z Lysé hory se naskýtá neopakovatelný rozhled na hřebeny a údolí Beskyd, Jeseníky až po Západní a Vysoké Tatry. Na vrcholku Lysé hory je meteorologická stanice, televizní vysílač, horská služba, horská chata SKI, občerstvení Šantán, horská chata Lysá hora a ubytovna Kameňák.

Lysá bývala každoročním cílem slezského barda Petra Bezruče. K uctění jeho památky pořádají turisté „oblasti Beskydy“ a „oblasti Slezsko“ vždy v měsíci září tradiční akci *Výplaz na Lysou*.



PETR BEZRUČ PRO VŠEDNÍ DEN

DŮL PETR BEZRUČ (do roku 1946 **Důl Terezie**) je nečinný černouhelný důl, který se nachází ve Slezské Ostravě. Těžba zde byla ukončena v roce 1992 a areál dolu je nyní ve správě státního podniku DIAMO.

HOTEL ** PETR BEZRUČ se nachází v klidné části horského údolí ve svahu nad říčkou Satinou pod nejvyšší horou Beskyd – Lysou horou, ve výšce 620 m. n. m. v obci Malenovice. Nejbližším městem je 7 km vzdálený Frýdlant nad Ostravicí.

PAMÁTNÍK PETRA BEZRUČE nabízí expozici Život a dílo Petra Bezruče, která je instalována v budově, jež stojí v místě, kde stával rodný dům básníka. Byla vybudována v roce 1967 pod záštitou UNESCO v rámci oslav 100. výročí narození Petra Bezruče. Návštěvník je již prvním panelem vtažen do literárního dění 90. let 19. století. V další části se seznámí s osobami kolem Petra Bezruče, s místy jeho pobytu, s rodiči a rodokmenem. Závěr expozice tvoří ukázky jednotlivých vydání *Slezských písní* (i v cizojazyčných překladech) a lze tu i slyšet hlas Petra Bezruče z magnetofonového záznamu rozhovoru básníka se Zdenou Tomáškovou-Kadlecovou. V 1. poschodí mohou návštěvníci zhlédnout dva filmy – jeden o životě básníka a druhý o ohlasu jeho tvorby ve výtvarném umění a hudbě. Památník má ve své správě i **srub Petra Bezruče na Ostravici**, jehož vzhled a interiér je zachován v původní podobě a doplněn expozicí s názvem *Krajem Petra Bezruče*.

Dnešní **DIVADLO PETRA BEZRUČE** mělo své počátky v poválečném období roku 1945. Režisér a dramatik Oldřich Daněk, výtvarník Otakar Schindler, herečka Štěpánka Ranošová a další tehdy sestavili recitační pásmo z české poezie *Chléb s ocelí* a uváděli je v bývalém sále Divadla loutek na Masarykově náměstí pod označením *Kytice*. Profesionální divadlo pro děti a mládež *Divadlo mladých* pak bylo založeno 1. prosince 1945 pod vedením Karla Dittlera premiérou pohádky *Jak se Honza učil bát*. Sídlo v bývalém Katolickém domě na Přívozské ulici a bylo po deseti letech definitivně označeno za Divadlo Petra Bezruče.

A TAKÉ...

Městský dům kultury **Petra Bezruče** / Knihovna **Petra Bezruče** v Opavě / Gymnázium **Petra Bezruče** ve Frýdku-Místku / Kino **Petra Bezruče** ve Frýdku-Místku / Základní škola národního umělce **Petra Bezruče** ve Frýdku-Místku / Koleje **Petra Bezruče**, Lednice / Park **Petra Bezruče**, Bohumín / Sad **Petra Bezruče**, Janovice / Sady **Petra Bezruče**, Ostrava / Literární klub **Petra Bezruče**, Frýdek-Místek / Chráněné bydlení **Petra Bezruče**, Město Albrechtice / Stavební bytové družstvo **Petra Bezruče**, Dolní Benešov... a 58 ulic **Petra Bezruče**

A přece Vás pozdravujeme za všechen lid v této zemi zrozený, vzpomínáme Vás a vzpomínat budeme podobně jako pastýři vzpomínali na hvězdu, která je vedla do Betléma.
(Petru Bezručovi k sedmdesátce, příloha novin Svobodná republika, 1937)



- inspiče **Jarmila paulerová** / nápověda **Jiřina čížková** / rekvizity **tereza dubová** / garderoba **lenka králová** /
vlásenky **michaela kadlecová** / světla **jiří müller** / zvuk **michael cisovský, michal gíža** /
šéf výroby **bedřich losovský** / jevištní mistr **pavel johančík** / technika **michal weber, filip kapusta, roman widenka, jiří zahuta** /
- program vydala divadelní společnost petra bezruče, s. r. o., k páté premiéře sezóny 2008–2009 /
textová část programu **marta ljubková** / fotografie **petr hrubeš, tomáš ruta** /
grafický návrh plakátu a programu **kateřina wewiorová** / vytiskl proprint, s. r. o., český těšín
- divadlo petra bezruče provozuje divadelní společnost petra bezruče /
ředitel **jiří krejčí** / umělecký šéf **martin františák** / manažer **tomáš suchánek** / lektor dramaturgie **zuzana mildeová** /
divadlo je provozováno za finanční podpory statutárního města ostrava
- pro českou republiku autorská práva zastupuje aura-pont, veslařský ostrov 62, 147 00 praha 4
— projekt je realizován za finanční podpory mk ČR



PETR BEZRUČ

**Viděl jsem káceti se trůny násilníků
snad se ještě dožiji i toho
že padne ten poslední
tam na Wall Streetu**

(1952)